

1932p.

Ս. ՅԵՐԵՆԿՅԱՆ

ՅԵՐԵՎԱՆԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ
ՅԵՎ
ՄԵՐ ՄՈՏԱԿԱ ԱՆԵԼԻՔՆԵՐԸ

ՊԵՏՏՐԱՏ

1932

ՅԵՐԵՎԱՆ

308(47-925)

Ե-84

308(47-925)

1 DEC 2009

6-84

ՅԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԽՈՐՀՈՒՐԳ 5 SEP 2006

320

Ա. ՅԵՐԶԵԿԱՆ

ՀԱՅԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՈՒՅՑ 448 3

ՅԵՐԵՎԱՆԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ
ՅԵՎ
ՄԵՐ ՄՈՏԱԿԱ ԱՆԵԼԻՔՆԵՐԸ

ՊԵՏՐՈՍ

1982

ՅԵՐԵՎԱՆ

10 APR 2013

12800

Պետերատի Տպարան
Հրատարակ. № 2150
Դիպլիտ 7429 (բ)
Պատվեր 1080
Տիրաժ 3000

43230.63

Մեղադրեցին՝ ԳԱՐ. ՀԱԿՈԲՅԱՆ յեղ ՈՆ. ԳԱՍԱՐՅԱՆ

Հանձնված է արտադրության 29 մարտի 1932 թ. Ստ. Ֆ. Բ.
Մուտքագրված է տպելու 3 ապրիլի 1932 թ.

1. ԲԱՅԵԼԵՎԻԿՅԱՆ ՏԵՄԴՈՎ ԱՌԱՋ ՄՂԵԼ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մեր յերկրի ինդուստրացումը, մեր արդյունաբերության հսկայական վերելքը, մեր գյուղատնտեսական յերկիրն արդյունաբերական-գյուղատնտեսական դարձնելը մեր առաջ իրրև առաջնակարգ խնդիր դնում է կոմունալ տնտեսության հարցերը: Մեր արդյունաբերության զարգացման տեմպը սերտորեն կապված է քաղաքային տնտեսության տեմպի հետ: Մեր քաղաքային տնտեսությունը վոչ միայն պիտի զուգընթաց ընթանա մեր արդյունաբերական վերելքին, այլև նա պիտի դրվի այնպիսի հունի մեջ, վոր իր հերթին նպաստի, խթան հանդիսանա մեր արդյունաբերական վերելքին: Ահա ինչ է առում մեր կուսակցության կենտկոմի պլենումն իր հուլիսյան փորձման մեջ. «Յերկրի ինդուստրացումը, նոր արդյունաբերական ղախների ստեղծումը — դյուգական շրջաններում, ամբողջ գյուղատնտեսության վերակառուցումը սոցիալիստական հիմունքների վրա, տանում են վոչ միայն դեպի հին քաղաքների ազգաբնակչության ու ամենից առաջ պրոլետարիատի աճումը, այլև նոր քաղաքների ստեղծումը, ներկայիս ռալոնական կենտրոնները, ալապես կոչված՝ քաղաքային ավանները դարձնելով սոցիալիստական քաղաքներ, վորոնք պետք է ապահովեն լալն աշխատավորական մասսաների կուլտուրական վերելքն ու առողջապահությունը, աշխատանքի արտադրողականության բարձրացումը և կնոջ ու աշխատավորուհու ալաաադրումը տնային տնտեսության շղթաներից: Հընդամյակի համար մղվող պալքարում սոցիալիստական շինարարության հետադա նվաճումները, սոցիալիստական ձեռնարկությունների առաջադիմությունը, աշխատավորների նյութական-կենցաղային ալալմանների բարելավումը, կուլտուրական վերելքը և նրանց առողջության ալահալանումը, ռեալ աշխատավարձի անչեղ աճումը, քաղաքային տրնտեսության հարցերը (բնակարանները, ջրամատակարարումը, լույսը, տաքացումը, կոյուղին, քաղաքային արանապորտը, արտաքին բարեկարգությունը, բաղնիքները, լվացքատները, հասարակական սնունդը) ստանում են խոչորադուլն նշանակություն:

ՀամԿ(բ)Կ կենտկոմի պլենումը բոլոր կուսակցական, խորհրդային, արհմիութենական և տնտեսական որդանների առաջ դնում է մարտական խնդիր՝ ամենաշուտափուլի կերպով լեկվիդացիայի յենթադեկելու քաղաքային տնտեսության հետ մնալն ընդհանուր զարգացումից և վճռական բեկում ստեղծել նրա զարգացման տեմպերում»:

Այսպիսով, քաղաքային տնտեսության կազմակերպումը սոցիալիստական հիմունքներով, կազմում է հիմնաքարերից մեկը, վորը նպաստելու յե մեր յերկրի ինդուստրացման տեմպերին և դրված է մեր առաջ իրրև մարտական խնդիր:

[illegible]

Բնակիչների թիվը նրանց համարներով	Բնակիչների թիվը	Համայնքի բնակիչների թիվը	Կաթնամթերքի արտադրությունը	Արտադրության արժեքը	Արտադրության արժեքը	Արտադրության արժեքը	Արտադրության արժեքը	Արտադրության արժեքը	Ըստ հիմնական կատեգորիաների		
									Բնակիչները	Հողատերերը	Հողատերերը
6700	760	470	120	1147	2176	18	470	539	703	75	4922

Բնակիչների կառուցելի հողամասերի տարածությունը նոր հատա-
կազմով նախատեսված է 2105 հեկտար, վերջից առաջին հերթին տրա-
մադրվելու յե 1105 հեկտար հետևյալ դասավորությամբ.

Բնակիչների թիվը նրանց համարներով	Վ Ո Ր Ի Ց							
	Բնակիչների թիվը	%	Փողոցների թիվը	%	Բնակիչների թիվը	%	Հողատերերի թիվը	%
1105	703	63,3	218,5	19,8	161	14,5	22,5	2,1

Այդ տարածությունը յուրացնելուց հետո, ոգտադործության չլինակի մեջ են դրվելու պահեստային 1000 հեկտար հողամասեր, փորոնց դասավորվում են յուրյն տոկոսային հարաբերությամբ, կատանանք հետևյալ պատկերը.

Բնակիչների թիվը նրանց համարներով	Վ Ո Ր Ի Ց							
	Բնակիչների թիվը	%	Փողոցների թիվը	%	Բնակիչների թիվը	%	Հողատերերի թիվը	%
1000	638	63,3	197	19,8	145	14,5	20,8	2,1

Վերև բերված թվերը պարզ կերպով ապացուցում են, վոր Յերե-
վանի ներկա տերիտորիան չի կարող բավարարել քաղաքի աճող ազ-
գայնակության պահանջները և հնարավորություն տալ նրան դառնալ
խրապես սոցիալիստական քաղաք՝ բանվոր դասակարգի պահանջները
իյովին ապահովող կոմունալ սպասարկման տեսակետից:

Յերևանի ազգայնակության տեսակետից ունի բուռն աճում և յեթե
նրա զարգացման հեռանկարներն ընդունենք 400.000 ազգայնակու-

թյուն, ապա ներկա տերիտորիայի չլինակում յուրաքանչյուր չնչին
ընկնելու յե 33,5 քառակուսի մետր, վորը միանգամայն անհանդուր-
ժելի յե:

Սոցիալիստական քաղաքը չի կարող յինել բուրժուական քաղաք-
ների նման հատկապես յաղապանների մեջ, այն քաղաքների,
որ առաջացել են աննորմալ խտացում, անհանդուրժելի ժիւոր հատակ
կապիտալիստական խոշոր քաղաքների:

Այս տեսակետից Յերևանի տերիտորիայի դասմանների ընդլայնու-
մը ներկայացնում է անհրաժեշտություն նրա հետագա զարգացման տե-
սակետից, իսկ այդ զարգացումը պարզ է, վոր պիտի ընթանա բացա-
ռապես սոցիալիստական ուղղությամբ, սոցիալիստական զարգացման
պահանջները բավարարող ու ապահովող դժով:

Յերևանի մեկ չնչի միլիոնալ չափով անհրաժեշտ նորմայից—բնա-
կիչների կառուցանելի 100 մետր, հասարակական ոգտադործության հա-
մար 50 մետր, քաղաքում 400.000 բնակիչ ունենալու դեպքում, բնա-
կիչների կառուցանելի կարիքների համար հարկավոր կլինի 4000 հեկտար
(66,6 տոկոս) և ընդհանուր ոգտադործության համար 2.000 հեկտար
(33,4 տոկոս), ընդամենը 6000 հեկտար տարածություն: Յերևանը սրա
վրա ավելացնենք, վոր խոշոր քաղաքների կից անհրաժեշտ է ունենալ
մերձքաղաքային տնտեսություններ, առաջին հերթին բանջարաբուծա-
կան ու պտղաբուծական—քաղաքի պարենավորումն սպասարկելու հա-
մար, թարմ բանջարեղենի և պտույների տեսակետից—ապա միլիոն
հարյուր հազար աշխատավորությամբ բավարարելու համար անհրա-
ժեշտ է այդ նպատակի համար 3.033 հեկտար տարածություն: Այս-
պիսով, ուրեմն Յերևան քաղաքի նորմալ զարգացումն ապահովելու
համար անհրաժեշտ է միլիոնում 9033 հեկտար տարածություն: Հողա-
յին այս տարածության դիմաց քաղաքն ունի ընդամենը 5700 հեկտար:
Քաղաքի տերիտորիայի, հետևապես սահմանադրի, ընդլայնման հարցն
անհետաձգելի պահանջ է:

Տերիտորիայի տեսակետից ինչ ուղղությամբ պիտի զարգանա քա-
ղաքը և վոր տարածության հաշվին նա պիտի ընդլայնվի: Յերևան
քաղաքը ներկայումս զարգանում է դիստալորապես հարավ-արևելյան և
հյուսիսային ուղղությամբ, այսինքն՝ կայարանի ուղղությամբ և դե-
պի Բանաբեռ:

Յերևանի քաղաքի զարգացման այս ուղիներից, անհրաժեշտ է քա-
ղաքին միացնել Բանաբեռը, Վերին և Ներքին Շենդափիթները, Վերին
և Ներքին Չարբախները, Նորադափիթը, մյուս կողմից՝ Կողբը, Նոր
Մարտիկան, վորոնք ներկայումս են քաղաքի տերիտորիայի բնական
չարունակությունը և գտնվում են քաղաքի սահմանադրից դուրս:
Միացվելիք ութ գյուղերի տարածությունը կազմում է 6890 հեկտար,
վորից բնակիչի վայր՝ 430 հեկտար, ծառատան՝ 391 հեկտար, վարե-
չահող՝ 3.592 հեկտար, արտավայր՝ 756 հեկտար, վոր պիտանի հողեր
(ներկայումս)՝ 1656 հեկտար: Մյանց միացումով քաղաքի հողային
տարածությունն ավելանում է 6890 հեկտարով: Քաղաքի սահմանա-
դրին ընդլայնելով և հողային տարածությունը հասցնելով 12.590 հեկ-
տարի, մենք ապահովում ենք սոցիալիստական քաղաքի զարգացումը,
ստեղծելով պայմաններ, չզուտ թափով աճող սոցիալիստական չինա-
րարության և աշխատավոր մասսաների առողջապահության համար:

3. ԳԱՂԱԲԻ ԿԱՅԱԿԱԳԾՄԱՆ ԿԱՐՑԸ

Պարզ է, վոր անոնց հատակագծման անկարելի յե կառուցել քաղաքը: Դա մինչև իսկ արգելված է Միութենական հատուկ օրենքով: Ինքնաշինչյան հասկանալի յե հատակագծման պահանջը, մանավանդ կառուցվելիք սոցիալիստական քաղաքի:

Հայտնի յե, վոր մենք ունենք քաղաքի մի մասի հատակագիծը: Ի՞նչո՞ւ կողմած ակադեմիկոս Թամանյանի կողմից և հաստատված մեր վերադաս ուղաններ կողմից: Սակայն նա անբավարար է, վորովհետև ընդգրկում է քաղաքի տերիտորիայի մի մասը միայն և այն ել ունի եօթիցային բնույթ և լրացվում է շինարարության պրոցեսում:

Ուստի քաղաքի ամբողջական հատակագծման խնդիրը, վոր կազմում է քաղաքային տնտեսության դարգացման նախադասյանը, իրեն հիմնական ու առաջնակարգ խնդիր իր ամբողջ հասակով ծառայած և քաղաքի առաջ:

Քաղաքի տերիտորիան ընդլայնելով 6891,80 հեկտարով և ստանալով նոր տերիտորիա 12,590 հեկտար տարածությունը, անհրաժեշտ է անցնել նրա ամբողջական հատակագծմանը, վորը պիտի կազմի այն ընդհանուր կանխան, վորի վրա պիտի կառուցվի սոցիալիստական քաղաքի վերնաշինքը:

Քաղաքի հատակագծումը չի կարող ունենալ «զուտ գծադրային» բնույթ — ընդհակառակը, նա պիտի տա սոցիալիստական քաղաքի ուրվագիծը, նշի նրա դարգացման ուղիները, նա նախորոշ պիտի վորոշի քաղաքի վերելքի ուղիներն ու բնույթը:

Հակառակ կապիտալիստական քաղաքների, մեր սոցիալիստական Ֆերեան քաղաքի հատակագծումը պիտի տարվի այն ուղղությամբ, վոր գոյություն չունենա կենտրոնի և ծայրամասերի հակադրություն և չեղաված տարբերությունը: Հատակագծումը թե՛ կուլտուրական, թե՛ կոմունալ և թե՛ կենցաղային սպասարկման տեսակետից քաղաքի բոլոր մասերի մեջ պիտի մտցնի համաչափություն: Սա անդամակարգ հարադասության սպասարկման անհրաժեշտ պահանջ է:

Հակառակումը հիմնականում պիտի ուղղվածի քաղաքի սոցիալիստական բովանդակության ուղին: Բնակարանային շինարարությունը պիտի զասավորվի այնպես, վոր նա, մի կողմից, լիովին սպասարկի սոցիալիստական կենցաղի բոլոր պահանջները, մյուս կողմից՝ դարձնա ուսուցչական դարգացմանը և ենթակայի նպատակահարմար ուղադրմանը: Փողոցների դասավորումը կրի այնպիսի բնույթ, վոր տե՛ մի կողմից դուրացնի կոմունալ սպասարկման դրո՞ք և հեշտացնի ու մոտեցնի կապը քաղաքում գործարանի ու բնակարանի բի՞ն, հեշտացնի քաղաքի մշտական ուղափոխությունը և տա առողջապահության սովորական պրոֆիլ:

Միաժամանակ՝ քաղաքի հատակագծումն իրեն նպատակ պիտի դնի մտցնելու համաչափություն ու օխտեմ՝ կոյուղու, ջրի մատակարարման, կապի (ուղիով, հեռախոս, հեռագիր, փոստ) դրո՞քի մեջ, նրանց համադասարանյան դասավորման տեսակետից: Սրանք հատակագծման հիմնական խնդիրներն են, առանց սրանց լուծման հատակագծումը չի կարող կրել այն բնույթը, վոր անհրաժեշտ է մեզ, չի կարող տալ սոցիալիստական քաղաքի ուրվագիծը:

Մենք որ առաջ պիտի ավարտենք քաղաքի հատակագծումը, քաղաքարարելով վերը չեղաված պահանջները: Քաղաքի շինարարությունը պիտի ընթանա բացառապես համապատասխան հատակագծման պահանջներին և միանգամայն դերժ լինի անարխիկ շինարարության բնույթից:

4. ԳԱՂԱԲԻ ԿԱՆԱՉԱԳԱՐԾՄԱՆ ԿԱՐՑԸ

Քաղաքի կանաչադարձման-ծառատեղման հարցը սոցիալիստական քաղաքի շինարարության հիմնական խնդիրներից մեկն է: Ծառատեղման անհրաժեշտություն է թե՛ կլիմայական պայմանների մեղմացման և թե՛ քաղաքի ուղափոխման և Ֆիլոսոֆիայի տեսակետից: Առաջնակարգ Ֆերեան քաղաքի համար, վորն ունի ցամաքային կլիմա, կանաչադարձումը հրամայական պահանջ է:

Ֆերեանը յենթակա յե սարահարթերի աղդեցության, վորտեղից դեպի դաշտավայրը հոսում է ահագին քանակությամբ սառն ու՞, չափազանց իջեցնելով Ֆերեանի տարածության չափը: Միջին տեմպերատուրան լինելով 5—7 աստիճան (Ֆերիտեի), փետրվարին հասնում է 25—27 աստիճանի. ուղոստոսին և հուլիսին տարածության աստիճանը բարձրանում է +25—26 աստիճանի: Ծովի աղդեցության բացառությամբ Ֆերեանի վրա, սովել է այն արդյունքը, վոր մենք ունենք միանգամայն ցամաքային կլիմա:

Նման կլիմայական պայմանները մեր առաջ դնում են կլիմայի մեղմացման հարցը, առաջին հերթին՝ կանաչադարձման միջոցով:

Կանաչադարձումն իրեն խնդիր դրել են նաև կապիտալիստական քաղաքները, բնական է, վոր սոցիալիստական քաղաքն իր շինարարության հիմնական խնդիրներից մեկը պետք է դարձնի այդ: Վիեննան գետ յերկու հարյուր տարի առաջ դրել էր քաղաքի շրջապատի կանաչադարձման հարցը, և այդ քաղաքն այժմ թե՛ իր շրջակայքում և թե՛ ներքում ունի հսկայական կանաչ տարածություններ: Բեռլինում Տիրգարդեն պարկը գտնվում է քաղաքի կենտրոնում և ունի 255 հեկտար տարածություն: Հայտնի էր Լոնդոնում բռնում է 146 հեկտար անդ. նրան հարևան մի ուրիշ պարկ՝ նույն Լոնդոնում՝ 200 հեկտար: Իրեդենդ գլխավոր պարկն ունի 164 հեկտար տարածություն և այն:

Իրար հակադասելի են ներկայացնում Խորհրդային Միության մեջ յերկու Ֆերեան: Մեկը՝ հին Ֆերեանն՝ ներկայացնում է հին կապիտալիստական մի խառնաչիություն, նեղ փողոցներով ու փակուղիներով, նրանից 7 կիլոմետրի վրա—նոր՝ խորհրդային Ֆերեանն—թաղված է կանաչի մեջ, կա ծառերի այնպիսի խառնություն, վոր տները չափ տեղերում չեն յերեւում, իսկ փողոցներն առաջին հայացքից թողնում են անտառային ուղիների տպավորություն: Փողոցներում ծառերը յերկու կողմից դասավորված են յերկու, յերեք և չատ անգամ՝ չորս շարք, կաղձում են բնական միջանցքներ, վորտեղից անցնում են աշխատափոխները, միանգամայն ազատ լինելով կիլիչ արևի աղդեցությունից:

Ներկայումս, յերբ աստիճանաբար վոչնչանում է հին, սարգարի Ֆերեանը և նրա տեղը կառուցվում է մի նոր, սոցիալիստական Ֆերեանը՝ նոր հատակագծով և հսկայական հոսակապ շենքերով, կանաչադարձման պահանջը մեր առաջ ծառայած է. իրենից անսխալապ խնդիր:

Ներկայումս ավելի քան յերեք՝ աշխատավորություն կողմից պահանջ
և զգացվում չիվել բնության հետ՝ ուժերի վերականգման և թարմաց-
ման համար:

Հասարակական խոշոր սրահների կառուցման, քաղաքի չրջապատի
կանաչադարձման, փողոցների ծառատնկման և կոոպերատիվ խոշոր
բակերի կանաչադարձման գործին մենք պետք է անցնենք անմիջապես:

Քաղաքի և նրա շրջակայքի կանաչադարձման հարցը հիմնական
նշանակություն ունի, քաղաքի վրա տիրապետող բամբակեղ և գրանց
բերած փոշուց ազատելու անսակեղ (փոշի, վոլրը չառ անգամ ա-
նանցանելի յն դարձնում փողոցները), ինչպես և առհասարակ քաղաքի
ընդհանուր ֆիլիտրացիայի տեսակետից:

Այն ծրագրի համաձայն, վոր կազմել է Քաղխորհուրդը Յերևան
քաղաքի ներքին և շրջակայքի կանաչադարձման վերաբերյալ, կանաչով
պետք է պատվի ընդհանուր տարածություն 50 տոկոսը: Հիմնական նշա-
նակություն է տրվում, առաջին հերթին՝ քաղաքի սարալանջերի անտա-
ռացման գործին: Քաղաքի արտաքին կանաչ դուրին ընդդրկում է Քա-
նաքնուի բարձունքները, սկսած Զանգվի ձորից մինչև Գեղարջայի
ձորը, լայնությամբ մի կիլոմետր, յերկարությամբ 3,6 կիլոմետր:
Այս անտառացումը, վորին անցել է քաղաքը և վորին խոշոր թափ պետք
է տրվի այս տարի, նպատակ ունի մեղմելու այդ կողմից փչող բամբ-
ների փնասակար ազդեցությունը քաղաքի վրա: Այս տարածությունից
175 հեկտար հատկացված է «խանգառի և կալտարայի» պարկի կա-
ռուցման ու ծառատնկման գործին, վորի գեղարվեստական ձևավո-
րումը հանձնված է հասուն կոմիտայի: Քաղաքի ներքուստ կանաչա-
դարձման հիմնական ուղիկան է չրջանաձև խոշոր բուքվարը, վորն ունի
4—4 կիլոմետր յերկարություն—45 հազար տարածություն—լայնու-
նություն 90—150 մետր: Շրջանաձև բուքվարն այդ տեսակետից պիտի
հանդիսանա ամենատաղը վայրն անցուղիների և հանգստացողների
համար:

Առանձին գտրկ պետք է տալ բուսաբանական այգու կազմակերպ-
ման գործին՝ Զանգվի ձորում: Միաժամանակ քաղաքի ընդհանուր հա-
տակաղծման պրոցեսում պետք է կառուցել տարբեր թաղերում բաղ-
մաթիվ պարկեր:

Այսպիսով պարզ է, վոր քաղաքի և նրա շրջակայքի կանաչադարձ-
ման խնդիրը հիմնական նշանակություն ունի կլիմայի մեղմացման տե-
սակետից, քաղաքը բամբակեղ և փոշիներից ազատելու, քաղաքի մըշ-
տական ֆիլիտրացիայի և աշխատավորության ազատ ժամանակ հան-
գրտակ ու բնության հետ չիվելու տեսակետից: Այնքան է, վոր այս
խնդրի լուծմանը Քաղխորհուրդը պետք է անցնի ծրագրված կերպով և
համապատասխան:

5. ՔԱՆԱԿԻ ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Քաղաքի ներքին սոցիալիստական բովանդակության հետ միասին
հիմնական նշանակություն ունի նաև քաղաքի արտաքին գեղարվես-
տական ձևավորումը: Արտաքին գեղարվեստական ձևավորումը պետք
է բոլոր սոցիալիստական բովանդակությունից, պետք է կազմի քաղա-
քի փերականոցման անբաժան մասը: Սոցիալիստական քաղաքը պետք

է լինի գեղեցիկ քաղաք: Վոչ մի դասակարգ չի կարող այնպիսի բարձ-
րագլխան վրա հասցնել գեղարվեստը, վորքան բանվոր դասակարգը:
Ինչպես բոլոր մնացած բնագավառներում, նույնպես և այս բնագա-
վառում բանվոր դասակարգը հրապարակ է հանելու հակադաս թափ,
հակադաս թուխը: Քաղխորհուրդի առաջնակարգ խնդիրներից մեկը
պետք է լինի քաղաքի գեղարվեստական ձևավորումը: Առաջին հեր-
թին նա պետք է իր ձևավորումն ստանա հասարակաղծման պրոցեսում,
կառուցումների գեղարվեստական դասավորումը պետք է ընթանա
ծրագրված ձևով և ճաշակով: Առանձնահատուկ ուշադրություն պետք
է դարձվի վոճի խնդրին:

Քաղխորհուրդն ունի իր գեղարվեստական սեկցիան, վոչ մի շենք
չպիտի կառուցվի Յերևանում, մինչև դրա նախագիծը հավանություն
չգտնի Քաղխորհուրդի գեղարվեստական սեկցիայի կողմից քե նրա
տեղի դասավորման, քե վսնի, քե ներքին բովանդակությամբ, քե նախ-
մարությունների տեսակետից: Սա պետք է կազմի ամեն մի կառուցման
նախադասմանը:

Բնականորեն՝ յուրաքանչյուր կառուցում իր ներքին բովանդակու-
թյան տեսակետից պետք է նպաստի սոցիալական կենցաղի պահանջ-
ներին, առոխձապահական անհրաժեշտ պայմաններին և պահանջվող
հարմարություններին: Վոճի — արտաքին ձևավորման խնդրում մենք
ունենք մեր կուսակցության առաջնորդ՝ ընկ. Ստալինի դրույթը՝ «ըստ
բովանդակության՝ սոցիալիստական, ըստ ձևվի՝ ազգային»:

Սա յե այն հիմնական ուղին, վորով պետք է ընթանա մեր չինա-
բարությունը: Քաղաքի ձևավորման պրոցեսում մենք պետք է ուղե-
ցույց ունենանք ընկ. Ստալինի այս հիմնական ցուցումները:

Պարզ է, վոր մենք հիմնովին պիտի ազատագրվենք ֆեոդալական-
կղերական վոճից, նրա բոլոր մնացորդներից, պայքարելով նրա բոլոր
արտահայտությունների դեմ: Սա ախներն է: Սակայն մենք սրան հա-
րակից միաժամանակ պետք է ազատագրվենք նաև բուրժուազիայի անկ-
ման չրջանի վոճից, վորը հրամցվում է մեզ շատ անգամ իրեն ժամա-
նակակից պրոլետարական վոճ: Յերկուսն էլ անհանդուրժելի յեն բան-
վոր դասակարգի համար և անհարադատ:

Այսպես, ուրեմն, մեր կառուցումներն արտաքին ձևավորման տե-
սակետից պիտի լինեն «սոցիալիստական՝ ըստ բովանդակության և ազ-
գային՝ ըստ ձևի»: Սոցիալիստական ըստ բովանդակությամբ—այս հաս-
կացողությունը պարզ է. ազգային ըստ ձևի — այս հասկացողությունը
նույնպես պարզ է, սակայն շատերի համար անմարսելի և յերբեմն
չվոճի է առաջ բերում հառնաշփոթ ուղեղներում:

Մենք գեուսն ձևակերպված ու ամրոջացած պրոլետարական վոճ
ունենք: Պրոլետարական վոճը՝ «սոցիալիստական ըստ բովանդակու-
թյան և ազգային ըստ ձևի»՝ բանվոր դասակարգն ստեղծում է և ստեղ-
ծելու յե իր սոցիալիստական տնտեսության, սոցիալիստական չինա-
բարության ստեղծագործական պրոցեսում, նրա բովանդակության մեջ
գնելով իր ստեղծագործական հանձարը, միաժամանակ արտագրական
պրոցեսում հրապարակ հանելու նաև իր տաղանդն այդ ձևավորման
դործում: Այստեղից է, վոր յերիտասարդ ճարտարապետները պիտի
փերցնեն իրենց հղացումները և վոչ թե կորբյուղների «կոնստրուկ-

ախկիզմից», վորեց բուրժուազիայի անկման շրջանի հոտ է փչում —
 և այն ել այնպիսի հետո, վորի կողքեց անցնելիս պետք է քիթդ բռնես:
 Կան մարդիկ, վորոնք կարծում են, թե պրոլետարական մոճը,
 սկսած Արխանգելսկից մինչև Սահարայի անապատը, լինելու չե միտ-
 տենակ: Սրանք կամ նիհիլիստներ են, կամ մանր բուրժուական կոս-
 մոպոլիտներ, սրանք վոչ մի առնչություն չունեն մարքո-լենինյան
 ուսմունքի հետ: Վոճը, վոր հիմնականում բղխում է արտադրական
 պրոցեսներից, շարկապված է ներքին բովանդակության հետ, կրում է
 համապատասխան դասակարգի կնիքը, միաժամանակ իր վրա կրում է
 շրջանի կլիմայական պայմանների, աշխարհադրական դիրքի, շինա-
 նյութերի, ստեղծագործող աշխատավորության մտապատկերների նյու-
 անանքի ազդեցությունը: Ահա այստեղից է բղխում «աղգային բոտ
 ձևի»:

Այսպիսով քաղաքի գեղարվեստական ձևավորման դործում,
 Բաղխորհուրդը, ունենալով մեր կուսակցության ղեկավար դիրքը,
 պիտի հատուկ ուշադրություն դարձնի քաղաքի գեղեցկության վրա:
 Մեր կարծիքով՝ շենքի բարձրությունը չպիտի անցնի 3-4 հարկից:
 Կապիտալիստական յերկնամարձ տներն անհանդուրժելի յեն սոցիա-
 լիստական քաղաքի համար թե աղգաբնակության խճողման տեսակե-
 րից, վոր առանձնահատուկ է բուրժուական քաղաքների հակառոտ-
 ջապահական պայմաններին, և թե մեզ մոտ՝ Յերևանում՝ տները հա-
 կայերի բաշարժային պահանջներին համապատասխան կառուցելու ան-
 հրաժեշտության տեսակետից:

Շինարարության բնագավառում մի հանգամանքի վրա ստանձին
 ուշադրություն պիտի դարձնել:

Կան թե հին և թե նոր ճարտարապետների մեջ մարդիկ, վաքսեր
 յերեկ կարծում են, վոր վոչ թե շինարարությունը պիտի հարմարի
 մարդկանց պահանջներին, այլ, ընդհակառակն, մարդիկ պիտի հար-
 մարվեն շինարարությանը: Որինակ՝ բարձրահասակները պետք է
 դռնան ցածրահասակ, վորպեսզի այդ ճարտարապետների շինած ցած
 դռներով անցնելիս նրանց գլուխը չդիպչի դռան ճակատին: Կամ թե
 մարդիկ, յեթե ուզում են ոգտվել սեղանից, ապա պետք է սեղանները
 պատրաստել տան մի թիղ լայնությամբ և յերկու թիղ յերկարու-
 թյամբ, վորպեսզի այդ ճարտարապետների շինած դռներով հնարա-
 վորություն ունենան ներս տանել:

Այստեղ ահա Բաղխորհրդի տեխնիքական մասը պետք է հրապա-
 րակ դա վերջ տալու քաղաքի շինարարության մեջ մինչև այժմ յեղած
 ալլանդակ թերություններին: Պետք է թույլատրվեն այնպիսի կո-
 ուցումներ, վորոնք ունենում են անհրաժեշտ և պահանջվող հարմա-
 րությունները: Առհասարակ Բաղխորհրդի Դեղարվեստական սեկցիան
 իր ձեռքը պիտի առնի քաղաքի շինարարության հեղուկությունը թե/
 գեղարվեստական ձևավորման տեսակետից և թե՛ ներքին հարմարու-
 թյունների տեսակետից, հենվելով քաղաքի լայն բանվորական մասառյ-
 վող աշխատավորության ոժանդակության վրա: Սա սոցիալիստական
 ուղիով կառուցվող քաղաքի անհրաժեշտ պայմաններից և առաջնակարգ
 խնդիրներից մեկն է:

6. ԿՈՄՈՒՆԱԼ ՏՆՏԵՍԱԹՅԱՆ ԽՆԳԻՐՆԵՐԸ

Յերևանը չափազանց հեռավորաց քաղաքների շարքին է պատկա-
 նում՝ կոմունալ ձեռնարկությունների տեսակետից: Մի քաղաք, վորի
 շուքի կոյուղի, նա փաստորեն չի կարող դառնել ժամանակակից քա-
 ղաքների շարքը: Կոյուղին քաղաքի սանիտարական պայմանների տե-
 տակետից ամենահիմնականն է, նրա բացակայությունը քաղաքի ար-
 մատական բացերից մեկն է: Կոյուղու կառուցումը, իրրե հարմա-
 ժային խնդիր, դրված է Կոմունալ Տնտեսության առաջ: Ներկայումս
 արդեն պատրաստ է կոյուղու հատակադիր հիմնականում, անհրա-
 ժեշտ է արագ մշակել նրա մանրամասնությունները և անցնել նրա կա-
 ուցման դործին: մինչև տարվա վերջը պետք է կառուցել անապատին
 կոյուղու հիմնական մաղխարարը, Կոմունալ Տնտեսության պետք
 է մարտիրոսացիայի յենթարկի իր բոլոր ուժերը՝ այս դործն առաջին
 տարիներում լիովին դուրս բերելու համար: Ճիշտ է, խնդիրը բարդ
 է, պահանջում է ֆինանսական խոշոր ներդրումներ և բախակառու-
 չայի բարդ աշխատանք, սակայն պետք է բայլել իկորեն լծվել այս դո-
 ժին և քաղաքի այդ կարևոր բացը լրացնել:

Քաղաքի Կոմունալ Տնտեսության բնագավառում 2-րդ հիմնական
 խնդիրը ջրամատակարարումն է: Նախկին ջրմուղը վաղուց քաղաքի
 է բախարարելուց տարեցտարի հսկայական չափով աճող ազդարնա-
 կություն կարիքները: Բացի աղգաբնակության աճումից, միաժամա-
 նակ աճում է ջրի պահանջը յուրաքանչյուր շնչի համար, վորն ար-
 դյունք է աղգաբնակության կուլտուրական մակարդակի բարձրաց-
 ման, նրա կուլտուրական աճող պահանջների: Մենք արդեն վերջաց-
 նում ենք նոր ջրմուղի կառուցման դործը, նախկին ջրմուղը մեզ ապա-
 եր որպիսին 500-000 մեթրքա ջուր, նոր ջրմուղը, վորը վերջնականա-
 պես ապարտվելու չե հենց այս փետրվարի վերջերին, մեզ ապա-
 եր 4-500-000 դույլ ջուր, մի քանակ, վոր յերկար ժամանակ հիմնադրի
 ապահովում է ջրի պահանջը: Սակայն այդ քանակությամբ ջուրը մենք
 առանում ենք քաղաքի ծայրում, անհրաժեշտ է այն բաշխել բա-
 րաբաժաների: Անհրաժեշտ է կառուցել նոր ջրային ցանց քաղաքում,
 վորպեսզի հնարավոր լինի համաչափ կերպով ջուրը հանձնել սոցալա-
 աղգաբնակությանը և արդյունաբերությանը: Սա այսուրիս մեր հիմնա-
 կան խնդիրներից է: Ճիշտ է՝ այդ խնդրում մենք կանգնած ենք վորս,
 դժվարությունների առաջ. ջրախողովակները բացակայությունը դո-
 վաբացում է այս կարևոր դործի արագ կազմակերպումը, սակայն
 Կոմունալ Տնտեսությունը պետք է ձեռք առնի բոլոր արմատական մի-
 ջոցները՝ լուծելու աղգաբնակությունը ջրով բախարարելու խնդիրը:
 Պետք է այս տարի ջրային ցանցի կառուցումը վերջացնել քաղաքի
 հիմնական շրջաններում:

Յերբորդ կոշոր հարցը, վոր պետք է լուծի Կոմունալ Տնտեսու-
 թյունը, դա բաղիթների հարցն է: Մեր աշխատավորության կուլ-
 տուրական մակարդակը մեծապես բարձրացել է, և դոյություն տե-
 ցող բաղիթները չեն կարողանում բախարարել յեղած պահանջը: Մենք
 արդեն անցել ենք նոր, խոշոր բաղիթի կառուցման դործին, վորն
 անհրաժեշտորեն պետք է ապարտենք այս շինարարական սեղանին,

ստեղծելու քաղաքականական մեկ կամ յեղու խաղաղության բաղնիքները կառուցումով չի կարելի: Յեղևյոթ այն հիմնական տեսակետից, վոր քաղաքի յուրաքանչյուր մասը պետք է սպասարկվի համաձայն և համապատասխան, անհրաժեշտ և քաղաքի տարրեր մասերում կառուցել ստանձին, վորքի տիպի բաղնիքներ:

Մի խնդիր ևս կոմունալ շինարարության մեջ ունի իր կարևոր տեղը: Դա անհրաժեշտ չափով և հարմար հասարակական արտադրողներ ունենալն է: Բաղաքների հետամնացություն համար բնորոշ է հասարակական արտադրողների սխալաբեր: Կուրսուրական մաքրությունը պահանջված բարձրության վրա դրված քաղաքներում դուր կտեսնեք հարմարագույն արտադրողների հսկայական ցանց: Սոցիալիստական քաղաքն ուր առաջ պետք է բավարարի այս անհրաժեշտ պահանջը: Բաղաքային տնտեսությունն իր շինարարության պրոցեսում աչքաթող է պետք է անի այս կարևոր պահանջը, և հասարակական արտադրողների շինարարությունը պետք է ընթանա ծրագրված կերպով:

7. ՏՐԱՆՍՊՈՐՏԻ ՀԱՐՑԵՐԸ

Բաղաքի տնտեսության հիմնական խնդիրներից և քաղաքային տրանսպորտի խնդիրը:

Բաղաքի տրանսպորտի գործում առաջնակարգ նշանակություն ունի տրամվայի կառուցումը: Տրամվայը հաղորդակցության այն հիմնական ձևերից է, որոնցով մեկն է, վորի կառուցմամբ ստեղծվում է հաղորդակցության հարմարագույն և եծան սպասարկում ազգայնական համար: Նրա կառուցումը պետք է որ առաջ ապարտել, իրրե ամենահարմարային խնդիր: Հաղորդակցության միջոցների տեսակետից Յերևանը գտնվում է չափազանց անմիջական վիճակի մեջ, եծան մասնական հաղորդակցության միջոցների բացակայությունը, չափազանց բացասաբար է անդրադառնում ազգայնական գործնական աշխատանքների վրա:

Կան մարդիկ, վորոնք կարծում են, թե մենք իդուր ենք անցել տրամվայի շինարարությանը: Նրանք գեղապատվություն են տալիս ավտոբուսային հաղորդակցությանը, հրապարակ բերելով յեվրոպական մի քանի քաղաքների փորձերը, վորոնք տրամվայից, անցնում են փոխադրական ավտոբուսային ձևին: Այս տեսակետն առանձնապես Յերևանի համար սխալ է: Նախ մեզ մոտ հաղորդակցության այդ յերկու ձևերը չպետք է հակադրել միմյանց: Անհրաժեշտ է թե մեկը և թե մյուսը: Յեվրոպական այս կամ այն քաղաքում տրամվայը տեղի չի տալիս ավտոբուսին, վորովհետև այնտեղ չկա այն չափազանց եծան և լիկտրոնիկայի, վոր մենք ունենք Յերևանում և ավելի եծան կերպով առանալու յենք Սևանի-Չանգվի պրոյեկտի լուծմամբ:

Մեզ մոտ փոխադրական միջոցների համար առաջին հերթին պետք է ուղտագործել ելեկտրո-ններգիան: Տրամվայի կառուցումը մենք սկսել ենք: Առաջին հերթին տրամվայի միջոցով պետք է կապենք քաղաքի կենտրոնն արդյունաբերական շրջանի հետ, ստեղծելով փոխադրական հարապարտություններ բանվորության համար՝ արագ կապվելու իր գործարանի հետ՝ տրամվայը միաժամանակ պետք է կապվի քաղաքի և համալսարանի թաղի հետ: Մենք պետք է արագանա այս

տարի ավարտենք տրամվայի կառուցումը: Բաղնիքները վորոշել է տրամվայի նախատեսված գծի կառուցումն ավարտել այս տարվա նոյեմբերի 29-ին, Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձին: խորհրդի վոր տրամվայների կառուցումը քաղաքներում առաջ է բերելու հսկայական հեղաշրջում տեսլի տեսակետից և հիմնովին փոխում քաղաքի պատկերը գործնական կյանքի արագության տեսակետից:

Բաղաքի հաղորդակցության գործում հիմնական նշանակություն ունի ավտոտրանսպորտը: Ավտո-տրանսպորտի կազմակերպման գործը պետք է լինի կոմունալ տնտեսության ուղադրության կենտրոնում:

Ավտո տրանսպորտի լայն կազմակերպման և քաղաքի սպասարկումն այդ տեսակետից ապահովելու գործին մենք պետք է անցնենք լայն մասշտաբով: Իհարկե, կարճ ժամանակամիջոցում մենք չենք կարող ավտո-տրանսպորտի գործն այնպես կազմակերպել և այնպիսի բարձրության վրա դնել, վոր նա լիովին կարողանա սպասարկել թե մեր տնտեսության և թե ազգայնականության անընդհատ աճող պահանջները: Դա առաջիկա մի քանի տարիների խնդիր է, վոր պահանջում է հսկայական կազմակերպչական աշխատանք և նյութական խոշոր ներդրումներ: Սակայն այս տարի մեր առաջ պետք է դնենք ավելի սահմանափակ խնդիր և որ-առաջ լուծենք այդ մեր խոշոր հնարավորությունները լիովին ոգտագործելով: Նախ պետք է աշխատենք տարվա ընթացքում ավարտել խոշոր ավտո-գարաժի կազմակերպումը կոմունալ տնտեսության գծով, Սայուզտրանսի ովտոտրանսպորտն ապրանքատար ավտոներով կամպլեկտավորելուն զուգընթաց: Պետք է ուժեղացնենք ավտոբուսային յերթեվեկությունը, ձեռք բերելով այս տարի մի քանի նոր ավտոբուսներ՝ բացառապես քաղաքի սպասարկելու համար: Այս տարի պետք է հիմք դնել քաղաքում տաքսիդաշխայի գործին: Բաղնիքները վորոշել է այս տարի ձեռք բերել մոտ 20 տաքսի: ձիւտ է՝ սա չափազանց համեստ թիվ է, սակայն կոմունալ կազմակերպություն, և դրա հիման վրա հետագայում զարկ կտրվի այդ կարևոր գործին:

Այսպիսով, տրամվային հարակից, վոր, բացի մարդկանց փոխադրելուց, պետք է սպասարկի նաև ապրանքների փոխադրմանը (տրամվայի գիծը կառուցվում է այնպես, վոր մանավանդ գիշերները հնարավոր լինի յերկաթուղու ապրանքատար վագոնների յերթեվեկությունն այս գծերի վրայով), կոմունալ տնտեսությունը պետք է լուծի ավտո-տրանսպորտի չափազանց կարևոր խնդիրը, իրրե առաջնակարգ խնդիր:

Այստեղ անհրաժեշտ է ծանրանալ նաև կոմունալ տնտեսության մի առաջնակարգ խնդրի վրա հաղորդակցության բնագավառում, վորի արագ լուծումը, իրրե հրամայական պահանջ, դնում է միաժամանակ տրանսպորտի կազմակերպումը: Դա փողոցների կանոնավորման, ստանդարտական և մայթերի կանոնավոր կառուցման գործն է:

Սոցիալիստական քաղաքը չի կարող հաշտվել փողոցների այն դրություն հետ, վոր գոյություն ունի Յերևանում:

Հայտնի չէ, վոր քաղաքը կառուցվում է նոր հատակագծով, ուստի բացվում են նոր, լայն փողոցներ: Այդ փողոցների ձևավորումը հիմնական խնդիր է՝ դրված մեր առաջ: Մենք հին Յերևանը հիմնովին բանդում ենք, վորովհետև նրա մեջ չկա մի բան, — նշին բացառությունը, — վոր պետք է սոցիալիստական քաղաքին: Առհասարակ նոր

բաղադր կառուցելիս պետք է այն հառադակադեղ, կառուցվող բոլոր հաս-
քոցները սալահատակել, անցկացնել կոյուղի, ջրմուղ և անպա նոր-
անցնել շենքերի կառուցման դործին—այդ իբրև նախապայման իրա-
դարձել Յերևանի համար անկարելի չէ։ Այդ Բաղխորհուրդը ծրա-
դրում է անել քաղաքի այն արվարձաններում, վրտեղ կառուցում-
ներ բոլորովին չկան, ուստի փողոցների ձևավորման խնդիրը մեր
առաջ դրված է շինարարության հարակից։ Փողոցների հիմնական
ձևավորումը, սրանց սալահատակումն ու ժայթերի կառուցումը պետք
է տարվի պլանային ձևով ու արագ տեժպերով։

Այս հսկայական խնդրի բավարար լուծումը պահանջում է խաչո-
րադուն ներդրումներ, վորի իրականացումը վեր է կոմունալ Տնտե-
սության Փինանսական հնարավորություններից։ Այստեղ պետք է
հրապարակ դա հավաքական ուժը։ Մեր բոլոր տնտեսական սրբան-
ները, վորոնք շահագրգռված են նրա լուծմամբ, պետք է հրապարակ
դան իրենց տնտեսական լայն աշակցությունը։ Բաղմաթիվ տնտեսա-
կան հիմնարկներ տարեց-տարի կրում են խոշոր կորուստներ մեր փո-
ղոցների և ճանապարհների անբարեկարգ վիճակի պատճառով և յեթի
այդ կորստի մի մասով մասնակցեն այդ շինարարությանը, թե դարի
կապն այդ կարևոր դործին և թե կոնսեռն խոշոր դուժարներ։ Այս
տարի կոմունալ Տնտեսությունը նախատեսում է կարգի բերել և
առաջահատակել այն փողոցները, վորոնցով անցնելու չէ սրամիջայր։
Սա այս տարվա համար հսկայական աշխատանք է, վոր պետք է դրու-
թերի հավաքական ուժերով։ Մեր յերկիրը, վոր չափազանց հարուստ
է գրանիտով և գրանիտի կուբիկներ է ժառանգարում ուրիշ քաղաք-
ների շինարարության համար, պետք է լայն դարկ տալ արդյունաբե-
րության այդ ճյուղին, և Յերևանը պետք է անցնի սալահատակման
այդ չափազանց հիմնական ձևերին։ Կոմունալ Տնտեսությունը պետք
է կադմակերպի այդ դործը անհրաժեշտ անձույով։

8. ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Յերանք բնակարանային տեսակետից տոռնձնակի ծանր վիճակի
մեջ է։ Տարեցատարի կառուցվող և կառուցվելիք արդյունաբերական
ձևերակները, դործարանները, դպրոցական ցանցի լայնացումը և նորո-
նոր բարձրագույն դպրոցների կառուցումը և հայաստանի ապարի-
չըմաններից կենտրոնացնում է Յերևանում աշխատավորական նորո-
նոր մասսաներ՝ իրենց բնակարանային անհրաժեշտ նոր պահանջնե-
րով։

Չնայած բնակարանային համեմատական լայն շինարարությանը
Յերևանում, այնուամենայնիվ պահանջն օրեցօր ավելանում է։ Նոր-
հրդային իշխանության օրով Յերևանի ազգաբնակչությունը ապելի
քան յեռապատկվել է, յեթե նրա վրա ավելացնենք և այն հանգաման-
քը, վոր համաշխարհային պատերազմի ընթացքում և Դաշնակցության
քայքայի տիրապետության օրոք, շնորհիվ աղքատիշյան փոխադարձ
բնաջնջման քաղաքականության, յեղած բնակարանային փոքրի մի
խոշոր մասը վաճառվել է, ապա պարզ կլինի, թե ինչո՞ւ մեր շինարար-
րությունն այդ բնագավառում չի կարողանում հասնել յեղած հսկայա-
կան պահանջներին։

Համաձայն հնդտմյա պլանի, բնակարանային շինարարությունը
պիտի լինի սակավաթիվ հետևյալ պարզացումը Յերևանում։

	28-29 Բ.	29-30 Բ.	30-31 Բ.	31-32 Բ.	32-33 Բ.
Տարածություն տարվա սկզբից	180,887	206,817	238,203	273,297	319,099
Մաշում	4,070	4,654	5,360	6,148	7,178
Նոր տարածություն	30,000	38,040	40,454	51,950	65,777
Տարածություն տարվա վերջը	206,817	238,203	273,297	319,099	377,698
Ազգաբնակչության քանակը	80,913	87,790	95,252	103,348	112,113
Միջին նորման ըստ շնչի	2,51	2,71	2,87	3,09	3,37

Խնչ պատկեր ենք ունեցել մենք հնդամյակի յերրորդ տարում։
Տարվա սկզբի տարածությունը յեղել է 217.649, մաշում՝ 4.897, նոր
շինարարություն՝ 38.800, տարածությունը տարվա վերջին՝ 251.300,
ազգաբնակչության քանակը՝ 102.300, շնչի միջին նորման՝ 2,45։

Այսպիսով այս բնագավառում մենք վոչ միայն չունենք հնդա-
մյակի նախատեսումների գերակատարում, այլև կա վորոշ, թեև քիչ,
թերակատարում։ Նման յերևույթը միանգամայն անհանդուրժելի յե-
այն հսկայական կարիքների հանդեպ, վոր մենք ունենք բնակարանա-
յին հարցում։ 1932 թվականը անհրաժեշտորեն պիտի դառնա հիմնա-
կան բեկման չրջան այս բնագավառում։ Այստեղ մենք հրապարակ
հանդիմանք իսկական բայլակիկյան տեժպեր, մենք պետք է նախա-
յրիվ ապահովելու ցենցային արդյունաբերության բանվորությանը բնա-
կարաններով։

Ճիշտ է, կոմունալ բնակարանային շինարարությունը և կոոպերա-
տիվ շինարարությունը դեռևս չեն ծավալել իրենց աշխատանքներն այն
չափով, վոր անհրաժեշտ է։ Սակայն սխալ կլինի կարծել, վոր կոո-
պերատիվ և կոմունալ բնակարանային շինարարությունը կարող կլի-
նեն լուծել դրված խնդիրները։ Այդ հարցի լուծման համար պիտի
տապալենք դա արդյունաբերական շինարարությունը։

Արդյունաբերությունը պարտավոր է այս խնդիրը դնել իր գործ-
նական աշխատանքների մեջ և, արդյունաբերական շինարարության
դուրընթաց, լայն մասշտաբով անցնել բանվորական բնակարանային շի-
նարարության, լիովին բավարարելու համար իր բանվորների պահան-
ջը։ Նույնը կարելի չէ ասել և մեր ԲՈՒՀ-երի ու տեխնիկոմների շի-
նարարության դործի մասին, վորի ընթացքում խոշոր ուշադրություն
դեռն է դարձվի ուսանողների և պրոֆեսորների հանրակացարանների
կառուցման վրա։

Այսպիսով, վորպեսզի մենք կարողանանք ծածկել այն բացը, վոր
ունենք բնակարանային շինարարության բնագավառում և դրան դու-
րընթաց բավարարել աճող պահանջները, անհրաժեշտ է, վոր կոմու-
նալ տնտեսությունը և կոոպերատիվ բնակարանային շինարարությու-
նը՝ մի կողմից, արդյունաբերությունն ու պետական հիմնարկները
մյուս կողմից, հրապարակ դան ոժանդակելու այս խնդրի հաջող լուծ-
մանը։ Մեր կուսակցության հույսային պլանում իր վերջնական ուրիշ

խնդիրները չարքին, այս խնդիրը դրել է իրեն մարտական խնդիր, մեր կուսակցության որդանները և խորհրդային ապարադի առաջ:

Մի քանի խոսք բնակարանային շինարարության բովանդակության մասին: Պարզ է, վոր մեր բնակարանային շինարարությունը պետք է տարվի այն ուղղությամբ, վորպեսզի նպաստի սոցիալիստական կենցաղի կազմակերպմանն ու զարգացմանը, նա պետք է ամենից առաջ կառուցվի անհրաժեշտ հարմարություններով, մի բան, վոր շատ զեարեքում պակասում է մեր բնակարանային շինարարության մեջ: Նա պետք է կառուցվի այնպես, վոր ունենա ընդհանուր սեղանատներ, լվաճքատներ, մանկապարտեզներ, մանկական հրապարակներ, մսուրներ և այլն, վորոնք նպաստում են սոցիալիստական կենցաղի զարգացմանը, ազատում են կնոջը տնային մի շարք հոգսերից և հնարավորություն տալիս նրան ներդրավելու մեր արդյունաբերության մեջ, գյուղատնտեսական աշխատանքներում և կուլտուրական փորձություն:

9. ԿՈՒՆՏՐԱԿԱՆ ԵՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Դպրոցական շինարարությունը քաղաքային տնտեսության մեջ պիտի կազմի հիմնական հարցերից մեկը: Կադրերի պատրաստումը սոցիալիստական տնտեսության համար անհրաժեշտություն ծառայում է մեր առաջ: Կադրերի պատրաստման գործը Յերեանում չի դրված իր անհրաժեշտ բարձրության վրա, առաջին հերթին՝ դպրոցական շինքերի պակասության պատճառով: Մենք ունենք դպրոցական շինքեր, որ պարսպում են յերեք-չորս հերթի: Շատ անհարմար շինքերի մեջ տեղափոխված են մի քանի դպրոցներ, վորպիսի դրությունը չարագանց վատ է անդրադառնում կադրերի պատրաստման վրա, առանձնապես վորակի տեսակետից: Տասն և մեկ տարվա ընթացքում Յերեանում կառուցվել են մի քանի դպրոցական շինքեր միայն: Այժմ պիտի ձեռք առնվեն գործնական միջոցներ այս և հետագա տարվա շինարարության ընթացքում այս բացը վերացնելու համար: Բաղադր պիտի ապահովվի համապատասխան քանակի դպրոցական շինքերով և նրանք պիտի կառուցվեն և դասավորվեն այնպես, վոր հնարավորություն ունենան նպատակահարմար կերպով ծառայել կադրերի պատրաստման գործին:

Յերեկորդ խնդիրը՝ կուլտուրական շինարարության բնագավառում՝ մեր ինստիտուտների, դպրոցների և տեխնիկումների ուսուցողությունը հանրակացարաններով ապահովելու հարցն է: Այս բնագավառում, ճիշտ է, կատարվում է հսկայական շինարարություն, սակայն այն ներկայումս չի կարողանում բավարարել որոշուորեք աճող հսկայական պահանջները: Առաջին խնդիրը, վոր դրված է մեր առաջ, այս հարցի լուծման տեսակետից, այս տարի հարվածային կարգով սկսված և սկսվող հանրակացարանների ժամանակին, այսինքն՝ մինչև նոր դպրոցական տարին՝ սեպտեմբեր ամիսը՝ ավարտեն:

Պետքատրոնի արագ կառուցման հարցը մեր հիմնական հարցերից մեկն է: Ժողկոմխորհը և Կենտկոմն իրենց հունվարի 12-ի վորոշմամբ, նկատի ունենալով այն հսկայական կարիքը, վոր ունի թատրոնական շինքի տեսակետից Յերեանը, առաջարկել են Յերեանի Պետքատրոնը

շատուցող Կոմիտեին «ուժեղացնել շինարարական աշխատանքների թափն այն հաշվով, վորպեսզի 1933 թ. վերջում թատրոնը համաձայն ուղադրածման, 1932 տարում վերջացնել քարի աշխատանքները»: Հետագայում կառուցելով նաև այլ թատրոնական շինքեր:

Կինոների կառուցման գործը մեզանում աչքաթող է արված: Մինչև հետ կինոն տարեցուորի կանոնադր իր հսկայական նվաճումներով աշխատի այն ճյուղն է, վոր լայն մասսաների դաստիարակման գործում իր մրցակիցը չունի: Այս տարի անպայմանորեն մենք պիտի կառուցենք նոր խոշոր կինո-շինք, սակայն մի նոր շինքով չպիտի բավարարվել: Զարգան իր բոլոր մասերում պիտի ունենա կինո շինքեր՝ բավարարելու համար որեցոր աճող պահանջը: Պետք է զարկ տան նաև սկումբային շինարարությանը, վորի մեջ մենք հետ կենք մնացել: Մեր ՀԱՄԽ-ն այդ գործի կազմակերպումը պիտի դնի իր աշխատանքների առաջնությունը և գլխավորի այդ շինարարությունը: Անհրաժեշտ է առանձին ուշադրություն դարձնել նաև աշխատանքի պայտի կառուցման գործի վրա: Աշխատանքի պայտի կառուցումը պիտի ընթանա հարվածաշին կարգով: Մենք ունենք Ժողկոմխորհի և Կենտկոմի վարչաձևը, վորն առաջարկում է «ՀԱՄԽ-ին՝ 1932 թվականին ձեռնարկել աշխատանքի պայտի կառուցումը և նույն տարում ավարտել աշխատանքի 50 տոկոսը»:

Անհրաժեշտ է ծավալել խոշոր աշխատանք դրադարանային և թանգարանային շինարարության ուղղությամբ: Խե՛ պետական գրադարանի և Թե՛ թանգարանի շինքերը չափազանց ունքավարար են և անհամապատասխան: Մեր Լուսնողկոմատը պիտի անցնի այս գործին: Բաղ-խորհուրդը ևս պիտի կառուցի մունիցիպալ թանգարանի շինքը: Այս տարի անհրաժեշտ է ավարտել Կովկասագիտական գրադարանի շինքը և սկսել պետական թանգարանի կառուցումը: Այս բնագավառներում համապատասխան շինքերի բացակայության պատճառով, մենք կանգնած ենք աղաղակող պահանջների առաջ:

Այս տարի պիտի սկսել Պիոներական Տան կառուցումը՝ իր ընթերցարանով և թատրոնով: Մեր պիոներական կազմակերպությունն աճենայն իրավամբ դրել է այդ խնդիրը քաղաքի առաջ: Մեր պիոներական հսկայական բանակը չունի իրեն արժանի պիոներական տունը: Այս բացը պիտի արագ կերպով ծածկել:

Միաժամանակ քաղաքի առաջ ծառայած է Փիղկուլաուրական ստադիոնների կառուցման հարցը: Մեր մատաղ սերնդի և յերիտասարդության, ինչպես նաև հասակավոր աշխատավորների Փիղկուլաուրական զառարթարականության խնդիրները կարևոր նշանակություն ունեն: Փիղկուլաուրայի զարգացման ու ամրապնդման գործը պիտի դնել համապատասխան պայմանների մեջ: Մեր Դինամոն արդեն ձեռնարկել է խոշոր ստադիոնի կառուցման գործը: Նախ՝ պիտի լարել բոլոր ուժերը և համախմբել միջոցները, ապահովելու արդ ստադիոնի կառուցումը: Միաժամանակ այս տարի ձեռնարկել Փիղկուլաուր գետի վրա կառուցվելիք ստադիոնի աշխատանքները: Բացի դրանից, քաղաքի զանազան մասերում պիտի կառուցել մի շարք Փիղկուլաուր հրապարակներ:

Սոցիալաշինարարության բնագավառում առաջնակարգ սեղ պիտի արվի հիվանդանոցային շինարարությունը: Հասարակական ա-

ուղղորդող հոգի յան խնդիրները սոցիալիստական զորակալ պիտի լինի։
Այսինքն կերպով։ Առանձնահատուկ ուշադրություն պիտի դարձվի բո-
լորի գիտական ներգայության վրա։ Երբ շինարարությունը պիտի ըն-
թանա ծրագրված ձևով, համապատասխան ժեր աշխատավարույթյան
որհանմանը։ Այս տարի անալոգիան պիտի վերջացնել ուր վարդ-
պետ հիվանդությունների հիվանդանոցը, դեղին ֆեկցիոն կայանը,
սկզբնական հիվանդանոցի հիվանդանոցի և յերեկանների կլինիկայի
կառուցումը։ Այս տարի Առողջկոմատի դժով ծրագրված և խոշոր շի-
նարարություն։ Այդ աշխատանքները պիտի կատարել անհատական
տեմպով։ Թեև առհասարակ հիվանդանոցային շինարարությունն ունի
խոշոր նվաճումներ, սակայն այդ բնագավառում կան խոշոր բացեր,
վարձեր պիտի վերացվեն անհրաժեշտություն։

10. ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՄԱՆ ՅԵՎ ՄԱՆԳԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Քաղաքային տնտեսության մեջ ունի մի բնագավառ, ուր հսկայա-
կան անելիքներ կան։ Հասարակական մատակարարման ու սննդի
խնդրի վրա Քաղխորհուրդը պահանջվող ուշադրություն չի դարձրել։
այնինչ այդ գործի լայն կազմակերպումից խոշոր չափով կախված և
աղբյուրներական ու կուլտուրական վերելքը։ Հասարակական սննդի
ու մատակարարման հսկայական գործը պիտի լինի քաղխորհուրդի գոր-
ծունեության առանցքում։ Անհրաժեշտ և այս խնդիրների լուծման
պրոցեսում հիմնական աշխատանքներ կատարել մի քանի ուղղու-
թյամբ։

Շուկաների շինարարություն խնդիրն այժմ դրված և կոմունալ
տնտեսության առաջ իրեն անմիջական խնդիր։ Մենք պետք է որ ու-
ռաջ ազատագրվենք հոգևոր «Ղանթարից»։ Ղանթարի շրջանը մենք
հիմնովին մաքրում ենք, ազատելու համար քաղաքն այդ կեղտի բու-
նից։ Բնականորեն՝ խորհրդային շուկայի խնդիրը դարձել և անմիջա-
կան խնդիր, սակայն շուկաներ կառուցելու խնդրում մենք պիտի ու-
նենանք այնպիսի գիծ, վոր ազդարանություն համար ստեղծվեն լայն
հարմարություններ։ Խորհրդային շուկաները պիտի կառուցվեն քա-
ղաքի տարբեր մասերում և վոչ թե մի տեղ։ Այս տարի կոմունալ տն-
տեսությունը ծրագրել և քաղաքի տարբեր մասերում կառուցել յերեք
նոր, հարմար, խորհրդային շուկաներ, մոտեցնելով շուկաներն աղբա-
րման կետերը։ Շուկաների կառուցումը հետագա տարիների ընթացքում
պիտի ընթանա այդ ուղղությամբ։

Մեր սոցիալիստական կենցաղի դարգացման ու սննդի լավ մատա-
կարարման տեսակետից հիմնական նշանակություն ունի Փարբիկա-
խորհանոցներ ու մեքենացված խոշոր ճաշարաններ կառուցելու գործը։
Այս բնագավառում մենք շատ հետ ենք մնացել, այդպիսի հիմնարկներ
մենք չունենք։ մեր քաղաքը և, առաջին հերթին՝ գործարանները պիտի
պատենք մաքուր, սանիտարական պայմաններին համապատասխան սե-
ղանատներով։ առանց դրան նորմալ հասարակական սնունդը կազմա-
կերպել անկարելի չի։

Այս տարի հասարակական սննդի դժով ծրագրված և կառուցել մի-
մի Փարբիկա-խորհանոց բանվորական-գործարանային շրջաններում և
քաղխորհուրդի կոմունալ տնտեսության դժով՝ մի խոշոր մեքենայաց-

ված ճաշարան՝ ուսանողական թաղամասում, վորն ուսանողության
համար բաց և թողնելու որական 10-15-000 ճաշ։ Մրանց կառուցումը
պիտի ապահովել վորպես միևիմալ պահանջ։

Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել խանութային շինարա-
րության վրա։ դրա կարիքը հսկայական է։ Այդ աշխատանքը պիտի
ծանրանա կոմունալ տնտեսության, Հայկոպի և Հայառի վրա։ Վեր-
ջիններս պիտի անցնեն ծրագրված խանութային շինարարությունը։

Մթերքների հարմար պահեստների կառուցման գործի վրա վոչ վոչ
ուշադրություն չի դարձնում, իսկ դա հասարակական սննդի կարևո-
րագույն խնդիրներից է։ Այս գործն անալոգիան պիտի դարձնել հեր-
թական և անցնել պահեստների կառուցմանը։ Շատ անգամ հարմար
պահեստների բացակայության պատճառով մեր լավագույն մթերքնե-
րը փչանում-վոջնանում են, կամ թե չե՝ բանվորությանը կերակրում
ենք վատ հատկության մթերքներով։ Սա անհանդուրժելի չի։ Սա
վնասարարության հասնող հանցագործություն է։ որա առաջը պետք է
առնել ամենախիստ և կտրուկ միջոցներով։ մեր մթերքը որդանները
և հասարակական սնունդը պիտի ամրապահեն անցնեն պահեստների
կառուցման գործին։

Հսկայական նշանակություն ունի մերձքաղաքային տնտեսու-
թյունների լայն կազմակերպումը՝ հասարակական սնունդը բարելա-
վելու և քաղաքը թարմ մթերքներով ապահովելու տեսակետից։ Մեր-
մերձքաղաքային յերկու տնտեսությունն էլ, թե՛ անասնապահական
և թե՛ բանջարաբուծական, այնքան էլ միևիմալ պահանջներ
չեն, չեն ավելին չասենք, և չեն կարողանում գեթ միևիմալ չափով բա-
վարարել քաղաքի կարիքները։ Նախ՝ դրանք կառուցված են մեր ար-
դյունաբերությանը հատկացված տերիտորիայի վրա և վոչ միայն
դարգացման հեռանկարներ չունեն, այլև յերթական չեն լիկվիդացիա-
յի։ Ուստի անհրաժեշտ է այս տարվաներ տնտեսությունը պետք է փոխադրել
մատակարար։ Անասնապահական իլլիջայի խոշոր խոտհարքների և հազարա-
անմիջապես Ձագ-իլլիջա։ Իլլիջայի խոշոր խոտհարքների և հազարա-
վոր հեկտար արոտների վրա պետք է զարգացնել անասնապահական
մերձքաղաքային տնտեսություն՝ քաղաքը թարմ կաթով ապահովելու
համար, իսկ Ձագն աստիճանաբար վերածել պաղարուծական մերձքա-
ղաքային տնտեսության։ Ինչ վերաբերում է բանջարաբուծական մերձ-
քաղաքային տնտեսությանը, այն առաջիկա յերկու տարվա ընթաց-
քում պետք է տեղափոխել Նորադավիթից և ապահովել մշտական՝ հա-
մապատասխան քանակի հողամասերով, վորպեսզի հնարավոր լինի
կապիտալ ներդրումներ անել։ Սակայն խոշոր ուշադրություն պիտի
դարձնել այս տնտեսությունների լայն կազմակերպման գործի վրա։
Դրանք քաղաքի տնտեսության, առանձնապես սննդի մատակարար-
ման հիմնական աղբյուրներից են։ Այդ տնտեսությունները պիտի ապա-
հովել թե՛ կապիտալ ներդրումներով, թե՛ շրջանառության գումարնե-
րով և թե՛ կազմակերպչորեն։

Հայկոպը պարտավոր է հատուկ ուշադրություն դարձնել մերձ-
քաղաքային տնտեսությունների լավ կազմակերպման գործին։ պիտի
զարգացնել այդ տնտեսությունների անհրաժեշտ շինարարությունը և
ծավալել նրանց աշխատանքները մաքսիմալ չափերով։

II ՀԵԳԼՄՅԱ ՊԼԱՆԻ ՀԱՐՑԸ

Կանգ չառնելով քաղաքային տնտեսության այլ ճյուղերի վրա, որինակ՝ մի այնպիսի խոշոր ճյուղ; ինչպիսին և տեղական արդյունաբերությունը (մենք այդ կկապենք առհասարակ Յերևանի արդյունաբերական զարգացման հեռանկարների հետ՝ հասուն հողմածով), անհրաժեշտ և այստեղ չեչտել քաղաքի տնտեսության զարգացման հնգամյա պլանի խնդիրը:

Յերևան քաղաքը մեր առաջին հնգամյակում չի ունեցել իր տեղական և շինարարության զարգացման պլանը: Չեն կազմվել տեղական տնտեսության տարրեր ճյուղերի չաղկապված տարեկան պլանները, հետևապես՝ չեն յեղել աշխատանքի որացուցային պլաններ: Այս անհանդուրժելի յերևույթ և:

Կարող ենք նույն ձևով շարունակել մեր աշխատանքները: Անպայման վոչ: Ուստի քաղաքային տնտեսության յերկրորդ հնգամյա պլան կազմելու հարցը ծառացած և մեր առաջ իրեն առանջնակարգ հարց:

Անհրաժեշտ և կազմել քաղաքային տնտեսության յերկրորդ հնգամյա պլանը, վորը սերտ կերպով չաղկապված պիտի լինի քաղաքի արդյունաբերական, կուլտուր-տնտեսական զարգացման ընդհանուր պլանի հետ: Մենք ներկայումս կազմում ենք Խ. Հայաստանի յերկրորդ հնգամյա պլանը: Քաղաքի հնգամյա պլանը պետք և բղխի դրանից, կազմի նրա բաղկացուցիչ մասը, քաղաքի շրջանակում:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0191840

100% 20 400, (1/2 4)

А. ЕРЭНКЯН

**ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЭРИВАНИ
И НАШИ БЛИЖАЙШИЕ ЗАДАЧИ**

Госиздат ССР Армени
Эривань—1932

